

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Пелагия Михайлова Терзийска, ЮЗУ „Н. Рилски“– Благоевград
за дисертационен труд на тема на тема: **„ИНТЕРВЕНЦИИ, БАЗИРАНИ НА ИГРА ЗА
ДЕЦА С РАЗСТРОЙСТВА ОТ АУТИСТИЧНИЯ СПЕКТЪР”**, за получаване на
образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 1.2. Педагогика
(Специална педагогика)

Автор: Амалия Спирос Ярмадуру

Научен ръководител: Проф. д-р В. Станчева-Попкостадинова

Настоящата рецензия е изготвена на основание заповед № 421 от 22.02.2024 г. на ректора на ЮЗУ „Неофит Рилски“, както и на решение на научното жури по процедурата.

Общо представяне на процедурата и докторанта

Амалия Ярмадуру е редовен докторант, с обучение на английски език, по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика) в катедра „Управление на образованието и специална педагогика“ при Факултет по педагогика на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

Процедурата и представеният комплект от документи е съобразен със ЗРАС и Правилника за развитие на академичния състав на Югозападния университет.

Веднага след завършване на бакалавърска степен по предучилищна педагогика в Demokritos University, докторант Ярмадуру получава и магистърска степен по специална педагогика от СУ „Св. Климент Охридски“. От 2016 г е докторант по ДП „Специална педагогика“ във Факултет по педагогика на ЮЗУ „Неофит Рилски“. От учебната 2014-2015 до настоящия момент придобива значим педагогически опит от работата си като учител в детска градина за паралелна подкрепа в специалното образование (подкрепа на деца със специални образователни потребности).

От 2011 г непрекъснато участва в различни форуми – конференции, семинари, обучения, програми в областта на специалното образование и предучилищната педагогика. Получава различни сертификати, сред които: Сертификат за изучаване на гръцки жестомимичен език, Сертификат от обучение по образователна програма "Двуетичие и

специално образование", Сертификат за участие в обучителен семинар по специално образование и др.

Образованието и професионалният опит на докторант Ярмадуру повлияват не само на избора на темата на дисертационното изследване, но и върху неговото практическо реализиране.

Актуалност на тематиката

В днешно време диагностицираните деца с аутизъм значително нарастват. Затова изследването на аутизма днес е бързо развиваща се област. Търсенето на възможни начини за педагогическо взаимодействие с тези деца, които да са съобразени с особеностите в развитието им е от изключителна важност. В тази връзка заявеното намерение на докторант Ярмадуру да проучи и посочи адекватни интервенции и въздействието им върху уменията за общуване и игра при ученици на възраст 6-11 години с разстройство от аутистичния спектър е не само интересно, но и актуално.

Докторант Ярмадуру насочва към значителните трудности, с които се сблъскват учители и други специалисти, работещи с деца от АС. Подчертава необходимостта и значимостта на тяхното обучение, както и важността на дейността на учителите, насочена към откриване и развиване на специфични умения у тези деца, според особеностите и нуждите им.

Представеният за рецензиране дисертационен труд съдържа 183 страници основен текст плюс 22 страници библиография и 10 страници приложения. Списъкът на използваната литература включва 203 заглавия и интернет източници на английски език, включително и на гръцки автори.

Представяне на труда и оценка на съдържанието

Дисертационният труд е разработен в увод, три глави и заключение.

В увода докторант Ярмадуру насочва читателя към еволюцията на термина „аутизъм“, посочва схващания на различни автори за спецификите в развитието на децата от АС, за различни поведенчески проблеми, както и възгледи на родители, учители и обществото като цяло за развитието на индивидите с аутизъм. Разглеждат се по-подробно възгледите на Stamatis, S. от 1987 г, за образованието, включително предучилищното образование на децата от АС.

Теоретичното проучване на литература, свързана с избраната за изследване тема е насочено към изследване на сложния спектър на аутизма. Проследява се еволюцията на термина „аутизъм“ - корените му от гръцкия език, неговия исторически контекст и промени в разбирането на учени за него като Канер и Аспергер. Много често променящата се терминология предизвиква класическите дефиниции на фенотипите, които обикновено се използват в областите, обхващащи тази целева група.

В тази глава са представени характеристики на децата с аутизъм, спецификите на развитие на речта и езика им, на социални умения и емпатия, както и особеностите в поведението им.

Особен интерес представлява описанието на някои методи на обучение и терапевтични методи за деца с аутизъм, включително стратегии и подходи за интервенция, представени в различни публикации (Gunn & Delafield-Butt, 2016, Joseph and Konrad, 2009; Yamamoto and Miya, 1999 и др.)

Докторант Ярмадуру подчертава значимостта на различни методи на обучение, включително приложен анализ на поведението (АВА), дискретно пробно обучение (ДТТ), комуникационна система за обмен на изображения (PECS), Социална комуникация/Емоционално регулиране/Транзакционна подкрепа (SCERTS). Важно е същите да бъдат адаптирани към специфичните нужди на всяко дете. Терапевтичните методи, включително подхода ТЕАССН, физиотерапията, терапията за сензорна интеграция и говорната терапия са подходящи за справяне с различни предизвикателства, насърчават разбирането, ангажираността, двигателните умения, сензорната обработка и комуникацията.

Интервенциите, базирани на игра, имат съществена роля в развитието на децата от АС. Авторката проучва внимателно схващания на различни автори по този проблем (Brattonetal, 2005, Garrett, 2014, Gibsonetal, 2021). Kirketal, 2022 и др.) На тази основа посочва значимостта на тези интервенции за свързването на структурираното учене и спонтанните взаимодействия за подобряване на обобщаването на уменията към ситуации от реалния живот; за поддържане на структурирана и предвидима рутина, предлагайки сигурност и намалявайки безпокойството за деца с ASD; за насърчаване на социално взаимодействие и развитие на комуникативни умения. Подчертава се влиянието на структурираните игрови интервенции на ясни цели, планове за напредък и

събиране на данни, както и важноста на активното включване на родители и интервенции, медиирани от връстници, в които връстниците действат като модели, насърчавайки социалното включване, реципрочната игра и комуникационните умения.

Втора глава представя методологията на изследването. В нея са посочени целта и хипотезата, конкретизирани са и задачи, и контингента на изследване - 67 лица, включително 27 учители и 40 ученици с РАС на възраст 6-11 години, разделени по равно в контролна и експериментални група. Проучването включва структурирана методология с четири фази: оценка преди теста, прилагане на игра на таблет, оценка след теста и анализ на резултатите с помощта на статистически методи.

Избраната образователна игра за реализиране на дисертационното изследване с деца от АС е „Language Skill Builder. Играта е образователно приложение подробно описано от докторант Ярмадуру. Предназначено е да помогне на деца с езикови нарушения да подобрят своите езикови умения. Приложението включва набор от дейности, които се фокусират върху различни аспекти на езика, включително речник, граматика, синтаксис и разбиране. Използват се визуални помощни средства, за да се помогне на децата да разберат и запазят нова информация. Приложението включва карти с картинки и графични организатори, които помагат на децата да категоризират и организират информация. Също така включва интерактивни игри и упражнения, които са предназначени да бъдат ангажиращи и забавни за децата. Играта позволява на децата да проследяват резултатите си за период от пет месеца, като предоставя визуална и звукова похвала за правилните отговори. Учителите могат да персонализират настройките и да споделят резултати с родителите, което я прави ценен инструмент за персонализирано обучение. Включената в приложението система за проследяване на напредъка позволява на родителите и преподавателите да наблюдават напредъка на всяко дете и да идентифицират области, които се нуждаят от допълнително внимание.

На учителите, които преподават на ученици с ASD се предлага анкета, състояща се от 21 въпроса от затворен тип. Насочени са към получаване на информация относно придобития опит в преподаването на ученици с ASD - използване на интервенции, базирани на игра, перспективи за ефективност и предизвикателства, пред които са изправени.

Анализът на резултатите е направен в трета глава. Докторантът анализира резултатите от оценката на играта - игровите способности на децата преди и след

образователната игра. Констатира положителното въздействие на образователната интервенция, представена като игра. Освен това представя анализ на оценката на комуникативните умения, включително и статистически такъв, показващи недвусмислено позитивното развитие в тази посока.

Анализът на данните от анкетното проучване на учителите дава възможност да се констатира, че и според учителите интервенциите, базирани на игра, имат положително въздействие върху психосоциалното развитие на деца с ASD. Учителите смятат, че тези децата проявяват по-фокусирано игрово поведение и привеждане в съответствие предназначението на играчките, устройствата или игрите, когато се ангажират с тях през екрана на устройството.

Констатациите на докторант Ярмадуру, в резултат от направените проучвания, подчертават значимостта на Таблетите, като визуално привлекателна и интерактивна платформа, която отговаря на предпочитанията на деца с ASD. Приложенията с възможност за персонализиране позволяват на преподавателите да се насочат към изграждането на умения за общуване и игра, за комуникация и социално взаимодействие, за положителното поведение. Таблетните приложения помагат за получаване на незабавна обратна връзка, за разбиране на причинно-следствените връзки, които подпомагат значително процеса на развитие на детето от АС.

Приноси:

Приемам посочените от докторант Ярмадуру приноси, имащи теоретико-практичен характер.

Преценка на публикациите:

Публикациите са 3. Свързани са с изследваната в дисертационния труд проблематика. Публикувани са през 2019 година в сборници от научни конференции.

Автореферат

Авторефератът представя по обобщен начин дисертационния труд. Открити са обобщените изводи. Липсват конкретни препоръки към учителите за подобряване на педагогическата практика за работа с деца от АС чрез интервенции, базирани на игра.

Препоръки и бележки:

- В увода е необходимо акцент да се постави върху актуалността на изследваната проблематика
- Прецизиране на обекта на изследването
- Определената *цел* на изследване е „оценка и подобряване на комуникативните и игрови умения при ученици на възраст **6-11** години с разстройство от аутистичния спектър (РАС) чрез използването на образователна таблетна игра“, а посочената *хипотеза* се отнася само за деца с разстройства от аутистичния спектър, на възраст от **6 до 7 години**. Не е формулирана хипотеза за ученици на възраст **7-11 години**.
- Смятам, че по-задълбоченото разкриване на взаимоотношението между игровите интервенции и очакваното социалното развитие на децата, на комуникативните им умения би допринесло за повишаване качеството на дисертационния труд.

Въпрос:

- ***В резултат от направеното изследване какви препоръки бихте могли да отправите към учителя във връзка с ефективното прилагане на интервенции, базирани на игра за деца с разстройства от аутистичния спектър?***

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд, разработен от докторант Амалия Ярмадуру, отговаря на изискванията, които се предявяват към разработки за придобиването на образователната и научна степен „доктор“.

На основата на очертаните достойнства на труда, на представените публикации давам положителна оценка предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Амалия Спирос Ярмадуру в област на висше образование: 1.Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“

30.03.2024 г.

Рецензент:

Проф. д-р Пелагия Терзийска

